

Wojciech Góralski

"Prawo własne instytutu życia konsekrowanego jako funkcja charyzmatyczna obdarowania Kościoła. Studium teologiczno-prawne", Wojciech Necel, Poznań 2006 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 49/3-4, 267-272

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

i mocne strony tej dyscypliny, ale jednocześnie wskazują na pewne ograniczenia, kwestie otwarte, pytania oczekujące na odpowiedź ustawodawcy kościelnego.

Konkludując trzeba stwierdzić, że recenzowana pozycja dzięki zawartej w niej refleksji teologicznej i prawnej pomaga czytelnikowi zrozumieć i rozwiązać najbardziej aktualne problemy powstające w życiu konsekrowanym. Próba podjęcia w książce kwestii ubogaconych doświadczeniem 40 lat wprowadzania w życie odnowy soborowej proponuje czytelnikowi zarówno obszerny wykład teoretyczny aktualnych problemów, jak również propozycje rozwiązania ich, a także niektóre kryteria służące pomocą w ich rozwiązaniu.

Bożena Szewczul

Ks. Wojciech Necel, T Chr., Prawo własne instytutu życia konsekrowanego jako funkcja charyzmatyczna obdarowania Kościoła. Studium teologiczno-prawne, Hlondianum, Poznań 2006, ss. 287.

Praca ks. W. Necela, stanowiąca oryginalne studium teologiczno-prawne, jest próbą ukazania relacji zachodzących pomiędzy charyzmatem partykularnym instytutu życia konsekrowanego a prawem własnym instytutu. Tego rodzaju refleksja nad prawem własnym instytutu, jako funkcji charyzmatycznego obdarowania Kościoła, wydaje się ze wszech miar uzasadniona, a przy tym użyteczna aplikacyjnie, z uwagi na występującą często tendencję rozłącznego traktowania prawa własnego instytutu oraz teologii życia konsekrowanego, gdy tymczasem chodzi tutaj o jedną rzeczywistość ekklezjalną mającą wymiar zarówno teologiczny, jak i prawny. Podejmując ów wątek badawczy, Autor pracy już na wstępie zauważa, że traktowanie rozłączne tych dwóch sfer może prowadzić do nietraktowania w życiu wspólnoty konsekrowanej własnych konstytucji (jej kodeks fundamentalny) jako ewangelicznej reguły życia. Tego rodzaju traktowanie własnego prawa zakonnego byłoby tym bardziej niewłaściwe, ponieważ wspomniane konstytucje zawierają charyzmatyczne przesłanie założyciela o charakterze na wskroś duchowym. Zadaniem, które podejmuje Autor, jest wykazanie, że prawo własne instytutu życia konsekrowanego jest zbiorem norm, które tajemnicę powołania do tej formy życia nie tylko „otaczają”, lecz wprost z niej wyrastają. Chodzi zatem o wyprowadzenie prawa własnego instytutu z misterium charyzmatycznego obdarowania Kościoła.

Przy pomocy metody teologicznej (czy nie należało jej bliżej określić?) Autor dokonuje analizy teologicznej rzeczywistości obdarowania Kościoła darem życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych, co prowadzi do ukazania

prawa własnego instytutu życia konsekrowanego jako określonej struktury wspólnoty instytutu. Prowadzi do ukazania, iż prawo własne instytutu i wspólnota instytutu nie stanowią bynajmniej rzeczywistości sobie przeciwstawnych, a także do przyjęcia, że podstawowym celem struktury prawa własnego instytutu jest zagwarantowanie – na poziomie konstytucji zakonnych – integralności i prawdy zbawczej charyzmatu partykularnego instytutu i charyzmatu powołania jego członków. Autor pragnie też wykazać, że wspomniane konstytucje konkretyzują sam sposób urzeczywistniania rad ewangelicznych.

Tak postawione sobie zadania badawcze pozwoliły nakreślić strukturę opracowania. Składa się na nią siedem rozdziałów. Pierwszy z nich, niejako wprowadzający, określa bliżej podstawowe dla pracy pojęcia: „prawo własne” oraz „instytut życia konsekrowanego”. W drugim, także mającym charakter wprowadzający, Autor omawia życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych według KPK z 1983 roku. Dwa kolejne rozdziały – trzeci i czwarty – poświęcone są instytucjonalności życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych (trzeci dotyczy mocy charyzmatu partykularnego instytutu, czwarty zaś życia konsekrowanego). W rozdziale piątym czytelnik zapoznaje się z charakterem konstytuującym *vocatio divina* osoby konsekrowanej przez profesję rad ewangelicznych. Dwa ostatnie rozdziały stanowią rodzaj dopełnienia refleksji, wskazując na służebny charakter posługi przełożonych instytutów wobec charyzmatycznego wymiaru życia konsekrowanego (szósty) oraz na świadectwa osób konsekrowanych (siódmy).

Bazę źródłową dla opracowania stanowią przede wszystkim dokumenty Soboru Watykańskiego II, KPK z 1983 roku oraz dokumenty Stolicy Apostolskiej (szkoda, że w wykazie bibliografii nie wyodrębniono źródeł). Szeroko nawiązał ks. Necel do piśmiennictwa teologicznego i kanonistycznego.

W rozdziale pierwszym (s. 27-53) Autor wyjaśnia najpierw pojęcie „prawo własne”, skupiając swoją uwagę na konstytucjach instytutu, które określa mianem kodeksu fundamentalnego instytutu, zawierającego normy konstytucyjne i bezpośrednio, wewnątrznie uporządkowane, organicznie obejmujące życie członków instytutu oraz cieszące się konieczną stabilnością. Poza konstytucjami, do prawa własnego instytutu Autor zalicza także inne zbiory (m.in. dyrekoria i regulaminy). Objaśniając następnie pojęcie „instytuty życia konsekrowanego”, sięga zarówno do Konstytucji soborowej *Lumen gentium*, jak i do posoborowego KPK. Cenne są wywody ukazujące ewolucję definicji stanu zakonnego oraz terminologii z zakresu prawa zakonnego.

Rozdział II (s. 55-92), przybliżający czytelnikowi pojęcie życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych, zawiera wyjaśnienie tego pojęcia według KPK z 1983 roku, wskazanie elementów konstytucyjnych konsekracji dokonującej się przez profesję oraz rodzajów konsekracji, jak również charakterystykę natury kon-

sekcacji w stowarzyszeniach życia apostołskiego i *patrimonium* instytutów życia konsekrowanego.

W rozdziale III (s. 93-123) Autor wskazuje najpierw na konieczność rozpoznania charyzmatu i jego aprobaty w tekstach Pisma Świętego. Drogą wnikliwej analizy tekstów św. Pawła dochodzi do stwierdzenia, że nie tylko instytucja, lecz także obdarowanie charyzmatyczne jest niezbędne dla życia wiarą we wspólnocie. Charakteryzując następnie charyzmatyczne obdarowanie jako źródło tożsamości instytutu życia konsekrowanego (w świetle nauczania Soboru Watykańskiego II oraz wybranych dokumentów soborowych), dochodzi do wniosku, iż w formacji poszczególnych członków instytutu, na wszystkich jej etapach, winno się zwracać uwagę na ciągle pogłębianie wierności wobec charyzmatu partykularnego instytutu, podobnie jak na pogłębianie tożsamości osoby konsekrowanej i wspólnot życia konsekrowanego. Interesujący jest wątek dotyczący zinstytucjonalizowania (przez aprobatę kanoniczną) rad ewangelicznych poprzez charyzmat partykularny instytutu. Trafne jest przedstawienie relacji między charyzmatem generalnym życia konsekrowanego a charyzmatem partykularnym wspólnoty życia konsekrowanego (mają one charakter nie tyle prawny, co teologiczno-prawny). Konstituujący aspekt powołania założyciela instytutu został ukazany jako zakorzeniony w Bożym obdarowaniu. Słusznie Autor zwraca tutaj uwagę na potrzebę właściwego odczytania daru założycielskiego. Znacząca wydaje się konstatacja końcowa, iż charyzmat partykularny instytutu życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych wyrasta jednocześnie z charyzmatu założyciela oraz z wezwania przez Boga powołanych w pierwszym okresie funkcjonowania instytutu.

W rozdziale czwartym (s. 125-191), poświęconym instytucjonalnemu wymiarowi życia konsekrowanego, Autor zmierza do przedstawienia relacji między życiem konsekrowanym jako rzeczywistością teologalną, a jego formą instytucjonalną. Po zatrzymaniu się nad prawem własnym instytutów wobec tajemnicy teologalnej rzeczywistości wspólnoty instytutu (prawo to jest pewną artykulacją charyzmatycznej rzeczywistości wspólnoty), analizuje pojęcie „instytucji” wspólnoty życia konsekrowanego (charyzmat wobec instytucji Kościoła; instytucjonalność wspólnoty życia konsekrowanego). Następnie skupia swoją uwagę wokół kwestii współzjednoczenia we wspólnocie instytutu jako konsekwencji obdarowania charyzmatycznego. Spotykamy się tutaj m.in. ze stwierdzeniem, że kodyfikacja prawa własnego instytutu jest w rzeczywistości kodyfikacją subiektywnych praw osób konsekrowanych. Wspólnotowy charakter prawa subiektywnego tych osób wymaga włączenia się członków instytutu w życie wspólnotowe oraz otwartego charakteru struktur instytutu. Interesująco przedstawia się następnie autonomię instytutu (jako funkcję charyzmatycznego obdarowania). Bardzo intrygująco brzmi pytanie, które Autor stawia w kolejnym fragmencie rozdziału: „Instytut życia konsekrowanego: so-

cietas czy *communio*?”. Odpowiedzią jest w pełni uzasadnione stwierdzenie, że w duchu eklezjologii *Vaticanum II*, w kształtowaniu pojęcia instytutu życia konsekrowanego trzeba zdecydowanie przejść od *societas* do *communio*. To ostatnie bowiem pojęcie pełniej obejmuje mnogość wymiarów charyzmatycznych życia konsekrowanego, a poza tym staje się wprost zasadą tak prawa instytutów życia konsekrowanego, jak i teologii tego życia. *Communio* ponadto wiąże strukturę prawną instytutu ze strukturą prawną jego członka oraz z czynnikami nadającymi dynamikę partycypowania instytutów w życiu i świętości Kościoła.

W dalszym ciągu rozdziału spotykamy się z wywodami ks. Necela na temat mocy zobowiązującej prawa własnego instytutu życia konsekrowanego. Otóż ostatecznym źródłem tej mocy jest Bóg, nadający prawo skuteczności, bezpośrednim zaś źródłem prawa powszechnego instytutów jest najwyższa władza kościelna. Do samej natomiast wspólnoty należy odczytywanie, opracowywanie i określanie prawa własnego. Zatwierdzenie konstytucji instytutu nadaje normom prawnym w niej zawartym powagę, która przekracza ramy instytutu. Trafnie Autor charakteryzuje proces zmian w konstytucjach, uwzględniając przesłanki zarówno teologiczne, jak i prawne. Moc obowiązywania konstytucje otrzymują od Pasterzy Kościoła, a pozostałe elementy prawa własnego – od władz działających wewnątrz instytutu. Słusznie zauważa się, że skuteczność prawa własnego wynika także z wolnego wyboru osób zakonnych. Autor dokonuje interesującej kwalifikacji obowiązywalności przepisów instytutu wedle rangi materii. Głębokiego sensu nabiera zdanie przytoczone za E. Gambani, w myśl którego dla osoby konsekrowanej wymogi wewnętrznego prawa miłości „stapiają się w jedno z prawem zewnętrznym”. Ostatni segment rozdziału dotyczy struktury instytutu życia konsekrowanego.

Rozdział V (s. 155-191) poświęcony jest konstytuującemu charakterowi powołania osoby konsekrowanej. *Vocatio divina* do naśladowania Chrystusa stosownie do charyzmatu partykularnego wspólnoty życia konsekrowanego Autor uznaje za centralne zdarzenie prawne prowadzonego w książce dyskursu. Rodzi to konieczność przybliżenia czytelnikowi funkcji powołania osób konsekrowanych. Powołanie, o którym mowa, zostaje najpierw przedstawione w kontekście tajemnicy Kościoła, ten ostatni jest następnie ukazany jako społeczność równych zróżnicowanych powołaniem (czy p. 5.1 i p. 5.2. nie należało ująć w jedną całość?). Z kolei ks. Necel zatrzymuje się nad powołaniem osób konsekrowanych jako urzeczywistnieniem powszechnego powołania do świętości, a jako podstawa konsekracji przez profesję rad ewangelicznych została przedstawiona konsekracja chrzcielna. Rozeznanie powołania Autor słusznie wiąże z zasadą swobodnej odpowiedzi powołanego, podobnie trafnie uznaje, że uczestnictwo w życiu charyzmatem partykularnym stanowi podstawę wspólnotowości instytutu. Formacja do życia charyzmatem partykularnym instytutu została ukazana w swojej naturze i specyfice, a prawo własne

instytutu – jako służba w realizacji powołania przez należących do instytutu. Pytanie o możliwość przerwania lub porzucenia konsekracji dokonanej przez profesję rad ewangelicznych kończy ten obszerny rozdział (odповідzią jest stwierdzenie, że jeśli konsekracja nie jest aktem Boga, lecz człowieka, to może być przerwana aktem tego ostatniego).

W rozdziale VI (s. 193-221), na temat roli autorytetu przełożonych w instytutach życia konsekrowanego w stosunku do charyzmatycznego wymiaru życia konsekrowanego i *vocatio divina* osób konsekrowanych, Autor wychodzi od zasady równości wszystkich wiernych co do godności i działania (na mocy chrztu). Stwierdza następnie, że w życiu konsekrowanym równość ta nabiera jeszcze nowego wymiaru i specyfiki (jest pogłębiona przez *vocatio divina*). Co się zaś tyczy władzy przełożonych, za niezbędne uznaje jej rozróżnienie w instytutach życia konsekrowanego i w instytutach zakonnych kleryckich na prawie papieskim, a także wzięcie pod uwagę specyfiki władzy przełożonych w stowarzyszeniach kleryckich na prawie papieskim.

Refleksję szczegółową rozpoczyna od kwestii chrystologicznego źródła władzy przełożonych w instytutach życia konsekrowanego, po czym przechodzi do ukazania władzy przełożonych w tychże instytutach, jako pochodnej dynamiki ślubu posłuszeństwa oraz do przedstawienia natury posługi przełożenińskiej w tych jednostkach. Z kolei wypowiada się na temat potrójnej funkcji władzy przełożonych (w zakresie posługi nauczania, uświęcania i rządzenia), zakresu władzy przełożonych (czy kwestii tej nie poświęcono zbyt mało miejsca?), służby przełożonych jako odczytywania woli Bożej, posługi przełożonych w służbie powołania poszczególnych współbraci, troski wyższych przełożonych o realizację charyzmatycznego celu instytutu, władzy przełożonych w instytutach życia konsekrowanego jako *postestatis regiminie*, niektórych szczególnych obowiązków przełożonych.

Rozdział VII (s. 223-246), poświęcony sprawie służebności świadectwa osób konsekrowanych. Punktem wyjścia dla podjętych tu rozważań jest zwrócenie uwagi na życie konsekrowane jako na diakonię świadectwa wobec Objawienia. Istotnym, jak się wydaje, wątkiem rozdziału jest ukazanie specyfiki świadectwa znaku osób konsekrowanych (znak wewnętrzny życia Osób Boskich; czytelne świadectwo o Chrystusie i znak Jego zbawczej obecności w świecie; znak *communio* w Kościele; znak eschatyczny).

W zakończeniu opracowania znalazło się zwięzłe podsumowanie treści w niej zawartych.

Mamy zatem do czynienia z pierwszą w piśmiennictwie teologiczno-kanonicznym monografią, w której przedstawiono prawo własne instytutu życia konsekrowanego jako funkcję charyzmatycznego obdarowania Kościoła. Istotnym osiągnięciem Autora jest przekonujące ukazanie charyzmatu partykularnego instytutu

życia konsekrowanego, ujętego w prawie własnym instytutu, w przyporządkowaniu, czy raczej w odniesieniu do struktury charyzmatycznej Kościoła. Skoro – według Konstytucji dogmatycznej *Lumen gentium* (n. 43-47) – życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych należy nienaruszalnie do życia i świętości Kościoła, znajdując się w centrum Jego misterium, to życie konsekrowane należy uznać za wyraz obdarowania nim Kościoła, a normy prawa własnego, opisujące charyzmat instytutu (wykładając treść prawa Bożego), stają się normami Kościoła, pozostałe zaś normy prawa własnego (zawierając prawo ludzkie) należy również zaliczyć do norm Kościoła (na podstawie relacji pomiędzy charakterem, powszechnym a partykularnym prawa kościelnego). Tezę tę, sytuującą w ten sposób życie konsekrowane w strukturze charyzmatycznej Kościoła, Autor dokumentuje w sposób przekonujący, koncentrując swoją uwagę badawczą przede wszystkim na relacji zachodzącej pomiędzy charyzmatem partykularnym instytutu a jego prawem własnym.

Na podkreślenie zasługuje swobodne obracanie się przez ks. Necela zarówno w teologii życia konsekrowanego, jak i w prawie instytutów życia konsekrowanego. Jego studium teologiczno-prawne wymagało zresztą takiej umiejętności. Nie można też pominąć i tego, że praca została napisana bardzo dobrym językiem, co znacznie ułatwia jej lekturę.

Poza zasygnalizowanymi już wyżej mankamentami, wypada zwrócić uwagę także na inne. I tak, Autor, w różnych segmentach pracy, posługuje się wieloma metodami (m.in. dogmatyczno-prawną, historyczną, analityczno-syntetyczną), o czym należało wspomnieć we wstępie. Ani we wstępie ani w zakończeniu nie pojawia się wyraźnie teza (czy tezy) Autora. Wydaje się też, że zakończenie jest zbyt szczupłe, tym bardziej, że w obrębie poszczególnych rozdziałów nie pojawiają się podsumowania i wnioski końcowe.

Poza kanonistami i teologami duchowości, recenzowana praca powinna zainteresować także szeroki krąg tych osób, które urzeczywistniają swoją misję w Kościele przynależąc do instytutów życia konsekrowanego.

ks. Wojciech Góralski